

РЕГУЛЯТОРНІ ПРОЦЕСИ У ФОРМУВАННІ СТАЛОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

Анотація. У статті досліджено сучасні процеси здійснення регуляторної політики України у забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку та визначено пріоритетні напрями формування конкурентоспроможної національної економіки.

Ключові слова: національна економіка; регуляторна політика; сталий розвиток; конкурентоспроможність.

Abstract: The article examines the current processes of implementing the regulatory policy of Ukraine in ensuring sustainable socio-economic development and identifies the priority directions for the formation of a competitive national economy.

Keywords: national economy; regulatory policy; sustainability; competitiveness.

Перехід системи національного господарства України на збалансовану модель сталого розвитку значною мірою залежить від наявного потенціалу розширеного відтворення ресурсної бази соціально-економічного піднесення на новій інституціональній і технологічній основі. Досвід передових країн та наслідки структурної і системної перебудови більшості сегментів національної економіки свідчать, що реальні зрушення в напрямі формування передумов сталого розвитку як держави загалом, так і окремих її регіонів можливі лише за умови нарощення не лише виробничого, а й наявного природно-ресурсного (зокрема, розвитку відновлюваної енергетики), демографічного, науково-технічного, рекреаційного, інформаційного та соціально-культурного потенціалу [1, 2].

В рамках формування політики сталого соціально-економічного розвитку необхідно реалізувати комплексні підходи, що побудовані не лише на широкій координації дій державних органів виконавчої влади (Міністерство економіки, Міністерство енергетики, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Міністерство фінансів, НБУ – в частині адаптації монетарної політики до цілей сталого економічного розвитку), а також і приватних структур, включаючи Українську біржу, комерційні банки та інших інституційних інвесторів з метою прийняття узгоджених (а в разі потреби і спільних) рішень щодо мобілізації, підтримки та нарощування сталого зростання національної економіки [3, 4].

Стабілізація національної економіки України пов'язана з необхідністю виходу з системної кризи під впливом загрозливих факторів світового геополітичного простору. В умовах безпрецедентної відкритості економіки України на неї впливають фактори світової економічної кон'юнктури. Макроекономічна нестабільність обумовлена системою економічних, демографічних, політичних, управлінських, соціологічних, етнічних та психологічних факторів [5]. Одним із шляхів виходу України із соціально-економічної кризи є здійснення широкого державного інтервенціонізму, використовуючи сучасну техніко-технологічну базу та найновіші досягнення у сфері науково-технічного прогресу й інноваційного розвитку. Реалізація зазначених заходів має забезпечуватись за рахунок мобілізації внутрішніх фінансових джерел на основі вдосконалення грошово-кредитної, бюджетної, фіскальної та амортизаційної політики, проведення прозорої приватизації і реприватизації державних об'єктів, а також створення сприятливих умов для зростання обсягів надходження прямих іноземних інвестицій у національну економіку [6].

Наразі трансформаційні процеси в національній економіці знаходять своє відображення в галузевій структурі виробництва валової доданої вартості. Енергоємні товари вітчизняного виробництва є неконкурентоспроможними як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках. Спостерігається нарощування процесів витіснення продукції вітчизняних галузей (передусім, легкої, деревообробної, целюлозо-паперової, хімічної і нафтохімічної, машинобудування та промисловості будівельних матеріалів) з внутрішнього ринку на користь іноземних виробників. Девальваційні, інфляційні та специфічні галузеві чинники призводять до розвитку нерівномірної динаміки цін на

ринках продукції промислово-технічного призначення та кінцевого споживання, імпортозаміщення, розширення експортної орієнтації сировинного виробництва, а також загального погіршення товарної структури промислового виробництва. Відбувається зростання питомої ваги галузей, які надають послуги, що пов'язані із розвитком фінансового сектора економіки, торгівлі, зв'язку та інших складових ринкової інфраструктури. Визначені тенденції також є наслідком економіко-енергетичних кризових явищ в основних галузях промислового виробництва товарів та залученням вивільнених трудових ресурсів у сферу послуг або ж масовим відтоком працездатного населення за кордон. Остання тенденція є домінуючою та найбільш проблемною в національній економіці. Відтак, у коротко- та середньостроковому періодах пріоритетною умовою формування внутрішнього ринку та виходу України на траєкторію сталого зростання є виправлення галузевих структурних диспропорцій.

Сучасні тенденції постійного зростання частки сільського господарства в загальному обсязі валової доданої вартості національної економіки зумовлена збільшенням обсягів виробництва продукції аграрного сектора, насамперед рослинницької галузі, тоді як тваринницька галузь скорочує темпи виробництва [7]. Аналіз розвитку України за роки незалежності вказує на те, що заходи з реформування сільського господарства мають довготривалий характер і навіть у сучасних умовах не виявили себе повною мірою. До сучасних головних негативних чинників агропромислової галузі належить висока матеріало- та енергоємність, дефіцит матеріальних та фінансових ресурсів, фізично та морально зношена технічна база, загрозливий стан земельних ресурсів і екологічної ситуації, значне старіння трудового потенціалу сільських територій та диспаритет цін на сільськогосподарську, промислову та енергетичну продукцію. Подальший розвиток потрібно здійснювати за умов реалізації переваг приватного та сімейно-фермерського господарювання, залучення матеріально-фінансових ресурсів унаслідок розширення надходження внутрішніх і зовнішніх інвестицій, запровадження довгострокового кредитування за пільговою ставкою, оновлення матеріально-технічної бази аграрних підприємств, забезпечення цінового паритету та розвитку ринкової інфраструктури, послідовно впроваджуючи державну політику щодо підтримки аграрного сектора економіки.

Загалом, для зростання національної економіки потрібно використовувати сприятливу кон'юнктуру зовнішнього ринку на визначений вид товарів, що будуть формувати основну складову експорту. Також, щоб підвищити внутрішній попит на вітчизняні товари і розширити їхній асортимент, необхідно забезпечити реальне зростання грошових доходів населення, використовуючи державні важелі впливу та враховуючи рівень розвитку інфляційних процесів у державі.

Відтак, реалізація потенційних можливостей у досягненні державою світового технологічного верховенства буде нерозривно пов'язана із досконалістю функціонування її соціально-економічних інститутів, що здійснюють державну підтримку намірів членів суспільства до покращення життєвих стандартів на основі стимулювання й активізації інноваційних процесів в отриманні пересічними громадянами нових знань, умінь і навичок з метою їхнього подальшого практичного застосування в різних сферах виробничо-господарської діяльності. За умов високого рівня стимулювання розвитку інноваційної діяльності в економіці за рахунок взаємозалежностей забезпечується сприйнятливість суспільства до генерування нових наукомістких ідей, а також його активність щодо підтримки та реалізації інновацій у всіх сферах життя. Однак, для цього потрібно подолати наявні розриви між тривалістю періодів життєвого циклу в становленні новітніх технологій, що буде залежати від ступеня розвитку інститутів інноваційної та інвестиційної систем.

Домінуючими факторами інноваційного розвитку є ринкова економіка й вільна торгівля, завдяки яким здійснюється стимулювання щодо відкриття нових напрямів одержання доданої вартості та подальшого економічного зростання. Дієвість впроваджуваних інновацій буде проявлятися лише в тому разі, коли існують сприятливі економічні умови й функціонує здорова конкуренція. Інтенсивний розвиток інноваційних процесів повинен проходити в тісному взаємозв'язку із фінансово-інвестиційним комплексом, який здійснює ефективне використання різних джерел фінансування інновацій та залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій. Можливість системного впровадження інновацій відіграє вирішальне значення не тільки для ефективного функціонування окремих галузей, але й здійснює загальний позитивний ефект для всієї економіки країни. Вони будуть виступати найпотужнішим двигуном економічного зростання в умовах ринкової економіки лише в тому разі, якщо забезпечуються сприятливі умови в системі державного регулювання та стимулювання.

Сучасні вектори структурних перетворень в економіці та енергетиці повинні змінити співвідношення в складі формування продуктивних сил у напрямі збільшення питомої ваги виробництва продукції різних галузей і виробництв з меншою енерго-, ресурсо- та металомісткістю та підвищення інтенсивності використання основних виробничих фондів. У сучасних умовах господарювання енергетична галузь має базуватися на економіці й енергоефективності, що буде зумовлювати позитивний вплив на людство та навколишнє природне середовище, тобто так званий формат “5 E”: економіка – ефективність – енергетика – етнос – екологія. Взаємозалежність наведених показників буде характеризуватися такими позитивними наслідками: “економіка ↔ ефективність”: раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів, упровадження безвідходних технологій і виробництво конкурентоспроможних товарів; “економіка ↔ етнос”: забезпечення населення країни (планети загалом) екологічно чистою продукцією; “ефективність ↔ екологія”: збереження природних запасів ПЕР, перехід на промислове використання відновлюваних джерел енергії; “етнос ↔ екологія”: чисте довкілля для суспільства.

Отже, відродження конкурентоспроможного національного товаровиробника на внутрішньому і зовнішньому ринках виступає головною передумовою стабілізації фінансової та бюджетної системи, успішного продовження й поглиблення запроваджуваних реформ, стрижнем яких мають стати структурні перетворення соціально-економічної системи. Макроекономічні та техніко-технологічні пріоритетні напрями різних країн світу формуються й у подальшому змінюються під впливом значної сукупності об’єктивних і суб’єктивних факторів, що визначаються рівнем розвитку економіки, ресурсного забезпечення країни, соціального стану суспільства, процесів внутрішньої децентралізації державного управління, екологічної складової тощо. Ефективність структурних перетворень в державі буде залежати від таких основних чинників: 1) швидкості руху товарної пропозиції та платоспроможного попиту (кон’юнктури ринку); 2) рівнів прибутковості та рентабельності пріоритетних галузей виробництва; 3) обсягів зовнішніх і внутрішніх інвестиційних надходжень; 4) цінової, фінансової, фіскальної і кредитної політики; 5) активності зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності; 6) мотиваційної спрямованості на швидке техніко-технологічне й організаційно-структурне оновлення номенклатури товарного виробництва та внутрішньої інфраструктури. Відтак Україні потрібно формувати та розвивати свої експортні товарні ніші ринкової конкурентоспроможності, які визначатимуть структуру національної економіки, тому що стандартизація та уніфікація структурних моделей передових країн світу неможлива.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: національна доповідь / за ред. Е.М. Лібанової, М.А. Хвесика. Київ: ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. 776 с.
2. Климчук О.В. Принципи формування енергетичної політики України на засадах конкурентоспроможності в умовах економічного розвитку. *Економіка. Фінанси. Менеджмент*. 2016. Вип. № 7 (11). С. 64–73.
3. Маркевич К. Нормативні та прикладні засади формування фінансової системи України в умовах сталого розвитку. Центр Разумкова, 2022. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/normatyvni-ta-prykladni-zasady-formuvannia-finansovoi-systemy-ukrainy-v-umovakh-stalogo-rozvytku>.
4. Климчук О.В. Концептуальні принципи розробки та регулювання енергетичної політики України на конкурентоспроможному рівні. *Бізнес Інформ*. 2016. № 2. С. 83-87.
5. Головня О. М. Державна політика соціального розвитку України в контексті забезпечення стабілізації економіки: (теорія, методологія, перспективи): монографія. Запоріжжя, 2017. 492 с.
6. Климчук О.В. Управлінські аспекти формування економіко-енергетичної безпеки України на засадах розвитку біоенергетики: монографія. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2021. 576 с.
7. Patyka N., Khodakivska O., Pronko L., Kolesnyk T., Klymchuk O., Kamenschuk B., Zayed N. Approaches to Evaluation of the Agriculture Competitiveness Level: Empirical Evidence in Ukraine. *Academy of Strategic Management Journal*. 2021, Volume 20, Issue 1. URL: <https://www.abacademies.org/articles/Approaches-to-evaluation-of-the-agriculture-competitiveness-level-empirical-evidence-in-Ukraine-1939-6104-20-1-703.pdf>.

Климчук Олександр Васильович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, e-mail: klymchukov@ukr.net

Klymchuk Oleksandr V. – doctor of economics, Professor, Professor of the Department of Public Management and Administration, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, e-mail: klymchukov@ukr.net